

Шапенко Л. О., старший викладач,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Гаврутенко А. А., студент,
Житомирський державний університет ім. І. Франка,
м. Житомир, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Формування громадянського суспільства є важливим аспектом в дослідженнях світової та вітчизняної політико-правової думки. Так, як громадянське суспільство і правова держава не можуть існувати відокремлено та є рівноправними партнерами, між ними постійно відбувається взаємодія. Тому висвітлення даної проблематики є перспективним та значущим особливо для вирішення проблем, що виникають в процесі цієї взаємодії, а також пошуку більш ефективних шляхів розвитку громадянського суспільства.

Концепція громадянського суспільства сформувалася в західноєвропейській філософсько-політичній думці на початку Нового часу. Поняття «громадянське суспільство», як теоретична концепція, було сформульоване Дж.

Локком і Ш. –Л. Монтеस्क'є, а подальшого розвитку це поняття набуло у працях Ж. –Ж. Руссо. Вагомий внесок в обґрунтування проблем дослідження громадянського суспільства у співвідношенні з державою та її владою зробили такі сучасні вчені як В. Барков, В. Бех, М. Бойчук, О. Дергачов, А. Карась, Б. Кістяківський Б. Кухта, М. Михальченко, Р. Рябов, А. Слюсаренко, Г. Щедрова, Г. Чапала та ін.

Щодо самого поняття, то «громадянське суспільство» – це суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на засадах демократії і права [1, с. 646].

В Україні становлення громадянського суспільства проходить в особливих умовах. А саме: формується, коли проблема громадянського суспільства вже не є такою актуальною для розвинених країн світу; становлення проходить за умов створення національної державності, формування власних державних інституцій; формаційні зміни соціальних пріоритетів передбачають певний перехідний період протиборства різновекторних тенденцій суспільного розвитку, відбувається визначення гуманітарних цінностей, наближення до загальновизнаних стандартів правової демократичної державності, які, однак, практично неадаптовані українським суспільством [2, с. 65].

Важливим є дослідження взаємодії держави і громадянського суспільства в гуманітарній сфері, яке доцільно здійснювати на основі розгляду таких складових, як демографічна, екологічна, освітня та наукова політика держави, участь в їх реалізації відповідних підрозділів громадянського суспільства. Держава повинна виступати і як гарант збереження й примноження національної культури, розвитку науки і системи освіти. Так, однією з найбільш гострих проблем сучасної української етнополітики є проблема організації освітянської справи [3, с. 18].

В цілому ознаками громадянського суспільства, можна вважати: свободу та ініціативність особистості; розвиток суспільних відносин відповідно до принципу, за яким людина завжди повинна розглядатися як мета і ніколи як засіб; ліквідація відчуженості людини; реальне забезпечення рівних можливостей; постійний захист прав і свобод людини і громадянина; плюралізм усіх форм власності; існування в абсолютній більшості так званого середнього прошарку, відсутність поляризації населення на надзвичайно заможних і дуже бідних; плюралізм духовного життя суспільства; існування і функціонування розвиненої соціальної структури [4, с. 12–13].

Визначальними структурами громадянського суспільства є його інститути. До таких інститутів можна віднести: рівноправність таких форм

власності, як суспільна, колективна, групова, акціонерна, приватна; свободу та рівноправність різних форм трудової, суспільно-політичної, підприємницької, фінансової, виробничої діяльності; необмежена кількість суб'єктів приватного життя людей (асоціації, партії, представницькі організації, рухи). У політичній сфері громадянське суспільство забезпечує вільну участь своїх членів у громадських і державних справах. Держава і громадяни за наявності закону і рівності всіх перед ним мають спільні соціальні інтереси та рівні можливості їх реалізації.

Сьогодні становлення громадянського суспільства стає визначальною суспільною метою багатьох розвинених країн світу. Стимулювання його розвитку постає складовою частиною економічного, політичного, науково-технічного прогресу. В Україні взаємодія держави і громадянського суспільства нині детермінується конкретними завданнями в економічній, соціальній та духовній сферах, які спричиняють відповідні зміни у суспільно-політичному середовищі. На сучасному етапі розвитку українське громадянське суспільство постає як сфера самовиявлення вільних індивідів і добровільно сформованих організацій та асоціацій громадян, яка захищена законами від прямого втручання та довільної регламентації їхньої діяльності з боку органів держави. Але на практиці це не завжди реалізується, тому держава повинна об'єктивно удосконалювати систему правового захисту громадян, сформувані сприятливе правове поле для діяльності створюваних ними громадських інститутів. При цьому особливого значення набуває проблема взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади. Взаємодія держави з громадянським суспільством на основі партнерства необхідна для розвитку України як правової, демократичної і соціальної держави. Соціально-політичний прогрес, демократичний розвиток та економічне зростання неможливо реалізовувати без активної участі з боку суспільства.

Література

1. Юридична енциклопедія: в 6 т. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К., 1998. – Т. 1. А – Г. – 672 с.
2. Петришин О. В. Громадянське суспільство і держава у формуванні сучасної правової політики / О. В. Петришин // Конфлікти в суспільствах, що трансформуються: Збірник наукових статей (за матеріалами XI Харківських політологічних читань). – Х. : Право, 2001. – С. 63–65.
3. Андрущенко В. П. Освіта в Україні в світлі суспільних проблем і суперечностей / В. П. Андрущенко // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків: НТУ «ХПІ». – 2002. – № 2. – С. 10–23.
4. Колодій А. М. Громадянське суспільство та правова держава: проблеми та шляхи розбудови / А. М. Колодій. – Право України. – 2010. – № 7. – С. 12–17.